

TÖBB EZER ÉVES MŰLT, VARÁZSLAT ÉS MISZTIKUM

Színház bábokkal

Amikor színpadra állsz, egyedül maradsz, és nem számít a politikai hovatartozásod, csak az, hogy el tudod-e játszani a rád bízott szerepet, vagy sem – mondja Lénárt András. A Hevesi Sándor-díjas bábművész, a Mikropódium Családi Bábszínház alapítója szeptembertől bábszínészosztályt indít a Színház- és Filmművészeti Egyetemen (SZFE).

SZÖVEG NÉMET DÁNIÉL
FOTÓ VOGT GERGELY

– A hatvanas évek végén, Egerben indult a pályája. Hogyan fejlődött a hazai bábművészet az elmúlt fél évszázadban?

– A pályám elején még a tradicionális bábelőadásokat kedvelte a közönség, amikor kizárólag bábokkal adtak elő egy darabot, és nem is láttuk, ki mozgatja őket. Ma már népszerűbbek a vegyes produkciók, a „bábok színháza” helyett a „színház bábokkal” jellegű műsorok do-

minálnak, amelyekben a színészek és a bábok egyenértékű szereplők a színpadon. Természetesen a fejlődő technikával és a szórakoztatóiparral szemben nekünk is fel kellett vennünk a kesztyűt. A mai animációs filmek például már bármit képesek megjeleníteni, szemüveg segítségével

akár három dimenzióban is. Az élő báb- előadás élményével szerencsére mégsem tudnak versenyezni. Minden alkalommal megtapasztalom, hogy a modern kutyükel a kezükben felnövő gyerekek is tátott szájjal nézik a szemük láttára megelevenedő figurákat. A báboknak különleges, varázslatos erejük van.

– **A kívülről számára a bábművészet amúgy is kicsit olyan, mint a bűvésztárogatás: titokzatos, misztikus.**

– Igen, kicsit ellenzem is, amikor egy társulat bepillantást enged a nagyközönségnek a kulisszák mögé, és részletesen elmagyarázzák, hogyan mozgatják a figurákat. A bábok több ezer éve a kollektív kultúránk részei, és éppen az ősi múltjukból nyerik a misztikumukat. Nem szakmaféltésből mondom, de igenis meg kell őriznünk a titkainkat, hiszen akár a bűvészetnél, a mi esetünkben is igen illúziórömböly, ha fellebbentjük a fátylat az előadások csinjáról-bínjáról.

– **Hús évvel ezelött azt nyilatkozta, hogy a bábművészetet nem csupán a közönség, de a színházi szakemberek sem veszik elég komolyan. Még mindig így tapasztalja?**

– Nem, mára szerencsére teljesen megváltozott ez a hozzáállás. A kilencvenes évek elején, amikor elindult a bábszínészképzés a Színház- és Filmművészeti Egyetemen, sok diákot ugrattak azzal, hogy ha nem elég tehetségesek, ide még mindig elmehetnek. Mostanra viszont annyira megnőtt a szakma presztízse, hogy a bábszínészeknek javasolják, ha nem elég ügyesek, álljanak be színészeknek. És a számokban is érzékelhető a megbecsültség. Magyarországon jelenleg tizenöt hivatásos bábszínház működik, a járvány előtt csak a Budapest Bábszínházban mindennap négyszáz gyermek és felnőtt előtt zajlottak az előadások. A hivatásos bábszínházak évi négy-öt, a magántársulatok egy-két új bemutatót készítenek. Hatalmas a kínálat bábelőadásból.

– **Milyen pluszképességeket követel meg a bábszínészet?**

– A drámai színészek az előadás során a saját testüket használják, így számtalan eszközzel élhetnek: gesztusokkal, mimikával és mozdulatok egész tárházával. A bábműfajban a báboknak értelemstörően nincs lehetőségük efféle önkifejezésre, az arcuk festve van, mozgáslehetőségeik korlátozottak. A bábszínészeknek lényegében át kell adnia az egóját egy élettelen tárgynak, és azon keresztül kifejezni érzelmeiket. Mindez határtalan fantáziát kíván tőlünk és a befogadótól egyaránt.

Ez még akkor is így van, ha például a III. Richárdot gondosan kifaragott bábokkal adják elő. De volt rá példa, hogy a királyt egy egyszerű faág testesítette meg, a hatás mégis ugyanaz volt a művész végtelen kifejezőerejének köszönhetően.

– **Nyilvánvalóan a fantázia mellett a virtuóz kézügyesség sem éppen hátrány ezen a pályán.**

– Pontosan. Még egy zongoristának is naponta több órát kell gyakorolnia, függetlenül attól, hány évtizede zenél. A bábszínészeknél sincs ez másképp, sőt, a bábszínházban egy új produkcióhoz mindig új bábok is társulnak, és mivel a figurák nem sorozatgyártásban, egy adott szisztéma alapján készülnek, mindegyiknek külön el kell sajátítani a mozgatását. A bábosnak meg kell tanulnia többféle technikát, mintha több hangszeren játszana. Ha maga készíti a figuráit, folyamatosan addig alakíthatja, amíg a saját kezére nem szabja. De ez ma már kevésbé jellemző, a bábszínházak szinte mindegyikében van bábműhely, a bábokat a tervező által elképzelt módon mesterek alkotják meg. Oktatóként ugyanakkor ma is nagyon fontosnak tartom, hogy a diákok egy vizsgálóelőadás létrehozásakor minden munkafolyamatot megismerjenek, a bábu kifaragásától a darab bemutatójáig.

– **Szeptembertől saját osztálya is lesz a Színház- és Filmművészeti Egyetemen, ahol óraadóként már huszonöt éve oktat. A kormány mások mellett azzal indokolta az SZFE nagy port felverő, közelmúltbeli modellváltását, hogy korábban az intézmény szerény pénzügyi helyzete nem tette lehetővé a minőségi oktatást. Találkozott anyagi jellegű nehézségekkel az elmúlt negyedik évszázad alatt?**

– Ez egy roppant pénzigényes szakma, és nem igazán jutott pénz a bábok elkészíttetésére, az egyetemnek nincs is bábműhelye. A Budapest Bábszínházról kaptunk kölcsön figurákat, és bár nem szerencsés egy adott előadáshoz tartozó karaktert egy másik darabban felhasználni, az alapok gyakorlásához ez nagy segítség volt. A bábműfaj lehetőséget ad ugyan egyszerű eszközök, tárgyak használatára, lehet játszani akár a „szemmel” is, a fantázia segítségével is, de ez hosszú távon kevés. A technikai feltételek se nagyon voltak meg; ha épp nem akadt reflektor, zseblámpával vagy egy szál gyertyával világítottunk, a hallgatók pedig élő zenével, effekthangszerekkel színesítették a készülő vizsgálóelőadásokat.

„Még egy zongoristának is naponta több órát kell gyakorolnia, függetlenül attól, hány évtizede zenél. A bábszínészeknél sincs ez másképp, sőt, a bábszínházban egy új produkcióhoz mindig új bábok is társulnak, és mivel a figurák nem sorozatgyártásban, egy adott szisztéma alapján készülnek, mindegyiknek külön el kell sajátítani a mozgatását. A bábosnak meg kell tanulnia többféle technikát, mintha több hangszeren játszana”

A jövőben szükség lenne nagyobb technikai eszköztárra, és akár egy saját bábműhelyre is.

– **Önt hogyan érintik az egyetem körüli viták, érték-érik például támadások amiatt, hogy elvállalta az osztályfőnöki teendőket már az új rendszer és vezetőség égisze alatt?**

– Bosszantanak az intézmény körüli indulatok, de cseppet sem lepnek meg: mióta világ a világ, szemben áll művészet és politika. A diákokat félttem csupán, mert előbb-utóbb ők lesznek a jelenlegi konfliktusok áldozatai. Magam miatt nem aggódom. Egyrészt nem vetül rám akkora közfigyelem, hogy megpróbáljanak lejáratni a médiában. Másrészt mindenkit tanítottam az elmúlt huszonöt évben, aki ma hivatásos bábszínházban dolgozik az országban, így a szakmán belül tudják rólam, hogy klasszikus meseterember vagyok, aki művészi küldetésüdből oktat. Egyébként sem lehet jobb- vagy baloldali módon irányítani a bábokat. És amikor majd a hallgatók kilépnek az intézmény falai közül, és a színpadra állnak, akkor egyedül maradnak. Nem fog számítani a politikai hovatartozás, csak az lesz a fontos, hogy el tudják-e játszani a rájuk bízott szerepet, vagy sem. ■